

DWANG & DRANG

JEUGDIGEN

Inhoudsopgave

Inleiding	4
Jeugdwet	4
<i>Voor wie geldt de jeugdwet?</i>	4
<i>Voor wie geldt de wet niet?</i>	4
<i>Wie is verantwoordelijk voor de uitvoering?</i>	4
<i>Welke vormen van zorg en ondersteuning regelt de Jeugdwet?</i>	4
<i>Wanneer geldt de wet?</i>	5
<i>Wanneer geldt de wet niet?</i>	5
<i>Verlenging jeugdhulp na 18 jaar</i>	5
<i>Niet-vrijwillige maatregelen binnen de Jeugdwet</i>	5
<i>Kinderbeschermingsmaatregelen</i>	5
Welke kindbeschermingsmaatregelen zijn er?	6
1. Ondertoezichtstelling	6
2. Voorlopige ondertoezichtstelling	6
3. Uithuisplaatsing.....	7
4. Gezagsbeëindigende maatregel	7
<i>Jeugdreclassering</i>	7
<i>Jeugdhulp in een vonnis</i>	8
<i>Gesloten jeugdhulp</i>	8
<i>Machtiging gesloten jeugdhulp</i>	8
<i>Samenloop</i>	9
<i>Spoedmachtiging gesloten jeugdhulp</i>	9
<i>Voorwaardelijke machtiging gesloten jeugdhulp</i>	9
<i>Duur van de beschikking van de verschillende soorten machtigingen</i>	10
Wet verplichte geestelijke gezondheidszorg	13
<i>Uitgangspunt</i>	13
<i>Doelgroep en voorwaarden</i>	13
<i>Criteria voor verlenen verplichte zorg</i>	13
<i>Geldt de wet ook voor minderjarigen?</i>	13
<i>Voor wie geldt de wet ook? (Samenloop met andere wetten)</i>	14
<i>Voor wie geldt de wet niet?</i>	14
Twee vormen van verplichte zorg	14
1. Ondergaan van medische behandeling	14
2. Beperking van vrijheid	14
<i>Wat is het verschil tussen gedwongen zorg o.b.v. de Wvggz en gesloten jeugdhulp?</i>	15
<i>Procedures verplichte zorg De wet Wvggz kent twee procedures om te komen tot verplichte zorg:</i>	15
1. Een zorgmachtiging (ZM) via de rechter	15
2. Een crisismaatregel (CM) van de burgemeester	18
Wet Zorg en Dwang (Wzd)	20
<i>Uitgangspunt</i>	20
<i>Doelgroep en voorwaarden</i>	20
<i>Voor wie geldt de wet ook (samenloop met andere wetten)?</i>	20

Voor wie geldt de wet niet?	21
<i>Onvrijwillige zorg</i>	21
Wat is onvrijwillige zorg?	21
Wel/geen verzet tegen handelingen/maatregelen	21
Het stappenplan inzetten onvrijwillige zorg	22
Beoordeling en toezicht	22
<i>(On)vrijwillige opname</i>	23
Vrijwillige opname	23
Wanneer een opname en verblijf van het CIZ?	23
Wanneer een onvrijwillige opname op grond van een rechterlijke machtiging?	23
Onvrijwillige spoedopname op grond van een inbewaringstelling (IBS)	24
Voorwaardelijke machtiging voor jongvolwassenen binnen de Wzd	24
<i>Wie mag een aanvraag indienen bij het CIZ?</i>	25

Inleiding

Deelname aan een hulpverleningstraject komt bij voorkeur vrijwillig tot stand. Maar, in bepaalde gevallen is een gedwongen kader nodig om hulp in te zetten. Bijvoorbeeld wanneer er grote zorgen bestaan over de veiligheid en/of ontwikkeling van een jeugdige, maar deze jeugdige zelf niet wil of kan beslissen over een vrijwillig hulpverleningstraject.

Er zijn verschillende wetten van waaruit een niet-vrijwillige maatregel voor een jeugdige kan worden opgelegd.

Voor onderstaande wetten hebben we beschreven wat ze zijn, voor wie ze gelden, en wanneer en hoe ze kunnen worden ingezet:

- De gedwongen maatregelen binnen de Jeugdwet
- De Wet verplichte geestelijke gezondheidszorg
- De Wet Zorg en Dwang

Jeugdwet

Voor wie geldt de jeugdwet?

De Jeugdwet regelt bijna alle zorg en ondersteuning voor in Nederland verblijvende kinderen en jongeren tot 18 jaar. Hieronder vallen ook de kinderen met een (licht) verstandelijke beperking.

Voor wie geldt de wet niet?

Kinderen en jongeren met (zeer) ernstige verstandelijke of meervoudige beperkingen. Hun zorg en ondersteuning wordt geregeld vanuit de wet langdurige zorg (WLZ).

Wie is verantwoordelijk voor de uitvoering?

De gemeente is verantwoordelijk voor de uitvoering van de Jeugdwet. In deze wet staat dat de gemeente verantwoordelijk is voor jeugdhulp, én de uitvoering van kindbeschermingsmaatregelen en jeugdreclassering.

Onder de verantwoordelijkheid van de gemeenten vallen daarom ook:

- De provinciale (geïndiceerde) jeugdzorg;
- De gesloten jeugdzorg, geestelijke gezondheidszorg voor kinderen en jongeren (jeugd-GGZ);
- Zorg voor jeugd met een lichte verstandelijke beperking (jeugd-LVB);
- GGZ in het kader van het jeugdstrafrecht (forensische zorg), jeugdbescherming en jeugdreclassering.

Welke vormen van zorg en ondersteuning regelt de Jeugdwet?

Vanuit de jeugdwet kunnen verschillende vormen van zorg en ondersteuning geregeld worden, namelijk:

- Begeleiding in het dagelijks leven (individueel);
- Begeleiding in een groep (dagbesteding)
- Kortdurend verblijf (logeren/respijtzorg);
- Verblijf in een instelling;
- Persoonlijke verzorging;
- Verpleging;
- Behandeling;
- Psychosociale hulp en geestelijke gezondheidszorg (GGZ-hulp).

Wanneer geldt de wet?

De Jeugdwet geldt, logischerwijs, bij jeugdhulp.

Het komt voor dat er meerdere oorzaken ten grondslag liggen aan problemen bij jongeren, waarin een vorm van zorg vanuit zowel de Jeugdwet, de WLZ, als vanuit een zorgverzekering ingezet zou kunnen worden. In dat geval is de gemeente verplicht deze zorg/voorziening vanuit de Jeugdwet in te zetten, deze is dan dus leidend.

Wanneer geldt de wet niet?

De gemeente hoeft geen voorziening te treffen op grond van de Jeugdwet als er zorg verleend moet worden enkel op basis van de WLZ, de beginselenwet justitiële jeugdinrichtingen, of een zorgverzekering.

Verlenging jeugdhulp na 18 jaar

In sommige gevallen wordt de jeugdhulp vanuit de Jeugdwet verlengd nadat een jongere 18 jaar is geworden. Dit betreft dan de Verlengde Jeugdwet. Dit kan voorkomen wanneer:

- De hulp niet onder een ander wettelijk kader valt.
- De hulp al voor het 18e jaar is begonnen en er daarnaast een verlengingsbesluit is genomen voor het 18e jaar.
- Na het beëindigen van jeugdhulp, binnen een half jaar blijkt dat opnieuw jeugdhulp nodig is.
- Er jeugdhulp wordt geboden in het kader van straffen en maatregelen, of vanuit reclasseringstoezicht.

Niet-vrijwillige maatregelen binnen de Jeugdwet

Dit document gaat hieronder in op de niet-vrijwillige maatregelen en is dus geen uitputtende beschrijving van alle onderwerpen die door de Jeugdwet geregeld worden. Deze niet vrijwillige maatregelen zijn:

- Kinderbeschermingsmaatregelen
- Jeugdreclassering
- Jeugdhulp in een vonnis
- Jeugdhulp in een justitiële jeugdinrichting
- Gesloten jeugdhulp

Kinderbeschermingsmaatregelen

Als er zorgen zijn in een gezin over het veilig opgroeien van een kind zal eerst geprobeerd worden om samen met het gezin te werken aan een oplossing voor de problemen. Als het mogelijk is wordt ook het sociale netwerk hierbij betrokken. Op het moment dat deze vrijwillige hulp geen effect heeft, of de ouder(s) en/of het kind accepteren de hulp, die volgens een instelling voor jeugdhulp nodig is, niet, dan grijpt de overheid in. Er zijn op grond van [artikel 3.1 van de Jeugdwet](#) verschillende instanties die de Raad voor de Kinderbescherming (verder in dit stuk: de RvdK) kunnen inschakelen:

- De gemeente
- Een jeugdhulpaanbieder
- Een gecertificeerde instelling (GI) die kindbeschermingsmaatregelen uitvoert
- Veilig Thuis

De RvdK onderzoekt, wanneer zij dit noodzakelijk acht, middels een raadsonderzoek, of de ontwikkeling van het kind ernstig in gevaar is. Als dit zo is dan kan de raadsonderzoeker een verzoek voor een kindbeschermingsmaatregel indienen bij de kinderrechter. De kinderrechter beslist of een kindbeschermingsmaatregel nodig is.

Welke kindbeschermingsmaatregelen zijn er?

1. Ondertoezichtstelling

Bij een ondertoezichtstelling (OTS) krijgt een kind een jeugdbeschermer van een gecertificeerde instelling (GI, een instelling die wettelijk bevoegd/gecertificeerd is om deze taak uit te voeren), voor een vooraf vastgestelde periode toegewezen. Soms gaat het om meer kinderen in een gezin. Een jeugdbeschermer is iemand die in het geval van een OTS, adviezen geeft over de opvoeding, en specifieke hulp inzet. De jeugdbeschermer maakt hierover afspraken met de ouders. De ouders houden bij een OTS het gezag over hun kind en blijven daarmee dus zelf verantwoordelijk. Ze zijn echter verplicht mee te werken aan de adviezen en aanwijzingen van de jeugdbeschermer. De kinderrechter bepaalt hoe lang een kind onder toezicht wordt gesteld. Dit is maximaal 12 maanden.

Wat gebeurt er als de periode van ondertoezichtstelling bijna voorbij is?

De jeugdbeschermer kan voordat de termijn van ondertoezichtstelling is verstreken, aangeven of hij/zij vindt dat verlenging nodig is. Dit doet de jeugdbescherming bij de kinderrechter. De kinderrechter kan vervolgens besluiten de maatregel steeds met (maximaal) 1 jaar verlengen. Een ondertoezichtstelling is mogelijk tot een kind 18 jaar is.

De jeugdbeschermer kan ook aangeven dat het weer beter gaat met ouder(s) en kind(eren) en dat zij zonder gedwongen hulp verder kunnen. Een medewerker van de RvdK toetst dan of de eerder geconstateerde problemen voldoende zijn ondervangen, en adviseert of de maatregel al dan niet afgesloten kan worden.

2. Voorlopige ondertoezichtstelling

Een voorlopige ondertoezichtstelling is een bijzondere vorm van ondertoezichtstelling. De RvdK vindt in dit geval dat de situatie van een kind zodanig ernstig of bedreigend is, dat direct moet worden ingegrepen zonder uitgebreid onderzoek. Hiervoor moet zij uiteraard duidelijke informatie over de ernst van de situatie beschikbaar hebben. Er wordt in dit geval nog op dezelfde dag, waarop de RvdK de ernst heeft geconstateerd, om een spoedmaatregel gevraagd bij de kinderrechter. Dit gebeurt door de raadsonderzoeker. Dat houdt in dat deze de kinderrechter vraagt om, in afwachting van een meer uitgebreid onderzoek, een voorlopige ondertoezichtstelling uit te spreken. Hierin zit, gezien de ernst en/of de bedreigende situatie voor het kind/de kinderen, meestal ook een verzoek tot uithuisplaatsing (zie hieronder). De raadsonderzoeker laat meteen weten aan de ouders, en kinderen wanneer zij ouder zijn dan 12 jaar, dat deze spoedmaatregel is aangevraagd. De RvdK gaat parallel ook meteen verder met een uitgebreider onderzoek.

Als de rechter diezelfde dag bepaalt dat een voorlopige ondertoezichtstelling nodig is, dan krijgt het kind/de kinderen direct een jeugdbeschermer toegewezen. Deze kijkt welke hulp nodig is, meestal is deze hulp ook een uithuisplaatsing.

Een voorlopige ondertoezichtstelling duurt maximaal 3 maanden. In die periode onderzoekt de raadsonderzoeker de situatie uitgebreider. Aan het eind van het onderzoek geeft de raadsonderzoeker een advies aan de rechter. Deze bepaalt dan of de voorlopige ondertoezichtstelling en de uithuisplaatsing kunnen stoppen, of dat deze moet worden omgezet in een ondertoezichtstelling voor maximaal 1 jaar.

3. Uithuisplaatsing

Als een kind onder toezicht wordt gesteld, dan blijft hij of zij meestal thuis wonen. Maar soms zijn de zorgen over het kind zo ernstig dat het beter is als deze even ergens anders woont. Bij een ondertoezichtstelling gebeurt dat door een machtiging uithuisplaatsing.

De kinderrechter geeft de Gecertificeerde Instelling (GI) dan toestemming om het kind voor een bepaalde periode in een ander gezin (zoals een netwerkgezin of pleeggezin), gezinshuis of instelling te plaatsen. In principe mag het kind dan contact houden met zijn ouders, tenzij de jeugdbeschermer vindt dat het beter is om even geen contact te hebben.

De minderjarige kan bij een uithuisplaatsing worden geplaatst in:

- Een pleeggezin
- Een gezinshuis
- Een accommodatie van een jeugdhulpaanbieder
- Een andere voorziening, zoals bijvoorbeeld een voorziening voor kamertraining of begeleid wonen
- De minderjarige kan ook geplaatst worden in een instelling voor gesloten jeugdhulp (zie machtiging gesloten jeugdhulp).

Een machtiging uithuisplaatsing duurt maximaal 1 jaar. Het doel is altijd dat gewerkt wordt aan een oplossing om ervoor te zorgen dat het kind weer naar huis kan. Soms lukt dat binnen een jaar, soms is meer tijd nodig.

De jeugdbeschermer kan de kinderrechter vragen wanneer de termijn uithuisplaatsing in zicht komt, deze te verlengen als dat nodig wordt geacht. Wanneer de jeugdbeschermer een ondertoezichtstelling met uithuisplaatsing van het kind/de kinderen na 2 jaar nogmaals wil verlengen, moet hij voorafgaand aan het verzoek aan de kinderrechter, advies vragen aan de RvdK. De RvdK adviseert dan de jeugdbeschermer of een verlenging nog passend is, of dat na 2 jaar voldoende duidelijkheid is dat het kind niet meer thuis kan opgroeien en een andere maatregel nodig is.

4. Gezagsbeëindigende maatregel

Soms wordt duidelijk dat een kind niet meer thuis kan opgroeien. De ingezette hulpverlening heeft dan onvoldoende geholpen en/of de verwachting is dat ouders op termijn de zorg voor het kind niet (weer) kunnen dragen. De RvdK doet dan onderzoek naar een gezagsbeëindigende maatregel. Wanneer de conclusie van dit onderzoek is dat het beter is voor het kind om niet (meer) bij ouders op te groeien, dan vraagt de raadsonderzoeker de rechter om beëindiging van het ouderlijk gezag. Aan een gezagsbeëindiging gaat meestal een ondertoezichtstelling en een uithuisplaatsing vooraf, maar dit hoeft niet.

Beëindiging van het ouderlijk gezag betekent dat de ouders geen beslissingen meer mogen nemen over hun kind, die bevoegdheid gaat van de ouders over op een voogd. Het kind verblijft bij en wordt opgevoed door een pleeggezin of in een gezinshuis. Een voogd werkt meestal bij een gecertificeerde instelling, maar soms kan een pleegouder als voogd worden aangewezen. Kinderen en ouders houden wel het recht op informatie en recht op contact, mits dit veilig genoeg is voor het kind.

Jeugdreclassering

Wanneer een jongere in aanraking komt met justitie vanwege een strafbaar feit, kan de rechter in een vonnis toezicht en begeleiding door de reclassering opleggen. De Jeugdwet bepaalt dat gemeenten verantwoordelijk zijn voor de jeugdreclassering, en bepaalt ook dat gecertificeerde instellingen de

jeugdreclassering uitvoeren. De leeftijdsgrens voor jeugdreclassering is in de Jeugdwet gelijkgetrokken met het adolescentenstrafrecht. Dit houdt in dat voor jongeren tot 16 jaar, de jeugdreclassering altijd het toezicht en de begeleiding op zich neemt. Voor jongeren van 16 tot 23 jaar kan de rechter kiezen tussen de jeugd- of de volwassenenreclassering. De RvdK adviseert de rechter welke keuze het beste is. De instellingen die de volwassenenreclassering uitvoeren, hoeven, in tegenstelling tot de instellingen voor jeugdreclassering, hiervoor niet gecertificeerd te zijn.

Jeugdhulp in een vonnis

Aanvullend op toezicht en begeleiding door de reclassering kan de rechter in het vonnis opnemen dat jeugdhulp nodig is. De RvdK adviseert de rechter ook hierin. De rechter moet de benodigde hulp zo nauwkeurig mogelijk beschrijven, zodat de gemeente weet wat er geregeld moet worden. Volgens de Jeugdwet moet de gemeente zorgen dat de hulp altijd beschikbaar is, ook als de hulp door de gemeente niet is gecontracteerd/ingekocht.

De leeftijdsgrens voor jeugdhulp die is opgelegd in een vonnis, is in de Jeugdwet gelijkgetrokken met het adolescentenstrafrecht. Voor jongeren tot 16 jaar kan de rechter altijd jeugdhulp opnemen in een vonnis. Voor jongeren van 16 tot 23 jaar is dit alleen mogelijk als de rechter het jeugdstrafrecht toepast.

Als de jeugdreclassering tijdens de begeleiding van de jongere – dus na het vonnis - meer hulp wil inzetten, kan dat, maar dan moet het wel hulp zijn die de gemeente al heeft gecontracteerd/ingekocht. In geval dat volwassenenreclassering toezicht houdt, kan er tijdens de begeleiding van de jongere geen jeugdhulp meer worden ingezet.

Wanneer een jongere als gevolg van het vonnis door de rechter in een justitiële jeugdinrichting (JJI) verblijft, en de directeur van de inrichting acht jeugdhulp noodzakelijk, moet ook die hulp door de gemeente geregeld worden. Het gaat dan zowel om jeugdhulp die deel uitmaakt van het scholings- en trainingsprogramma in een justitiële jeugdinrichting, als om jeugdhulp na het verblijf in de JJI.

Gesloten jeugdhulp

Het kan zijn dat een jongere dermate ernstige opgroei- en opvoedproblemen heeft, dat hij bescherming nodig heeft tegen zichzelf, en/of tegen anderen. Een kinderrechter kan dan besluiten een machtiging gesloten jeugdhulp te verlenen en daarmee te bepalen dat een jongere gedwongen moet worden opgenomen in een instelling die JeugdzorgPlus biedt. Gemeenten zijn verantwoordelijk voor deze gesloten jeugdhulp.

Machtiging gesloten jeugdhulp

Het verzoek aan de kinderrechter om een machtiging gesloten jeugdhulp te verlenen kan door de gemeente, of een gecertificeerde instelling (GI) die de ondertoezichtstelling of de voogdij uitvoert, worden ingediend. Om dit te kunnen doen is een rapport van een gekwalificeerde gedragswetenschapper nodig waaruit blijkt dat een machtiging gesloten jeugdhulp nodig is.

Dit rechter verleent de machtiging alleen als hij van mening is dat:

- Gesloten jeugdhulp noodzakelijk is in verband met ernstige opgroei- of opvoedingsproblemen die de ontwikkeling van de jeugdige naar volwassenheid ernstig belemmeren,
- **én** de opnemings- en het verblijf noodzakelijk zijn, om te voorkomen dat de jeugdige zich aan deze jeugdhulp onttrekt of daaraan door anderen wordt onttrokken.

Een rechter kan ook zonder een dergelijk verzoek een machtiging verlenen. Hiervoor is het noodzakelijk dat er een ondertoezichtstelling (OTS) is of wordt gevraagd, en dat de RvdK heeft verklaard dat er ernstige opgroei- of opvoedingsproblemen zijn en opname nodig is om te voorkomen dat de jeugdige zich aan de jeugdhulp onttrekt of daaraan onttrokken wordt.

Een machtiging kan, als de jeugdige nog geen 18 is, alleen worden verleend als:

- De minderjarige onder toezicht is gesteld, en
- de voogdij berust bij een gecertificeerde instelling, of
- de wettelijk vertegenwoordiger met opneming en verblijf instemt.

Als de wettelijk vertegenwoordiger zijn instemming intrekt kan de jeugdige maximaal 14 dagen in de gesloten accommodatie blijven.

Wanneer de jeugdige 18 jaar is kan de machtiging alleen worden verleend als:

- er sprake is van een behandeling die reeds begonnen is voordat de leeftijd van 18 jaar is bereikt, of
- voor het bereiken van de leeftijd van 18 jaar een hulpverleningsplan is vastgesteld, of
- toegewerkt wordt naar een andere vorm van jeugdhulp dan gesloten jeugdhulp, en dit ook blijkt uit het hulpverleningsplan, en
- de gesloten jeugdhulp niet langer duurt dan zes maanden na het bereiken van de leeftijd van 18 jaar.

Samenloop

Wanneer een jongere, die een machtiging opgelegd krijgt op grond van de Jeugdwet, al een zorgmachtiging heeft op grond van de Wet verplichte geestelijke gezondheidszorg dan vervalt de machtiging gesloten jeugdhulp.

Spoedmachtiging gesloten jeugdhulp

Als er geen tijd is om een machtiging af te wachten kan de kinderrechter op verzoek een spoedmachtiging verlenen. Dit verzoek heeft instemming nodig van een gekwalificeerde gedragswetenschapper. De machtiging kan alleen worden verleend voor een jeugdige die nog geen 18 jaar is als:

- de minderjarige onder toezicht is gesteld;
- de voogdij berust bij een gecertificeerde instelling;
- of de wettelijk vertegenwoordiger met opneming en verblijf instemt.

Om een spoedmachtiging af te kunnen geven moet de kinderrechter van mening zijn dat:

- Onmiddellijke verlening van jeugdhulp noodzakelijk is in verband met ernstige opgroei- of opvoedingsproblemen van de jeugdige die zijn ontwikkeling naar volwassenheid ernstig belemmeren, of een ernstig vermoeden daarvan,
- én de opneming en het verblijf noodzakelijk zijn om te voorkomen dat de jeugdige zich aan deze jeugdhulp onttrekt of daaraan door anderen wordt onttrokken.

Op het moment dat de wettelijk vertegenwoordiger zijn instemming intrekt kan de jeugdige maximaal gedurende de geldigheidsduur van de spoedmachtiging in de gesloten accommodatie verblijven.

Voorwaardelijke machtiging gesloten jeugdhulp

De kinderrechter kan op verzoek een voorwaardelijke machtiging opleggen. Deze voorwaardelijke machtiging is bedoeld als laatste middel om een gedwongen opname van een jongere te voorkomen en

bevat (dus) strikte voorwaarden waaraan moet worden voldaan. Wordt hier niet aan voldaan, dan wordt de jongere alsnog gedwongen opgenomen.

Dat doet de kinderrechter alleen indien:

- De verlenging van jeugdhulp noodzakelijk is in verband met ernstige opgroei- of opvoedingsproblemen die de ontwikkeling naar volwassenheid ernstig belemmeren,
- **én** de opneming en het verblijf noodzakelijk zijn om te voorkomen dat de jeugdige zich aan deze jeugdhulp onttrekt of daaraan door anderen wordt onttrokken en de ernstige belemmering in de ontwikkeling naar volwassenheid alleen buiten de accommodatie kan worden afgewend **door het stellen en naleven van voorwaarden**.

Dit verzoek heeft instemming nodig van een gekwalificeerde gedragswetenschapper.

Een voorwaardelijke machtiging kan alleen worden verleend als het college van de gemeente waar de jeugdige zijn woonplaats heeft, of de GI die de ondertoezichtstelling uitvoert of de voogdij uitoefent, heeft bepaald dat de jeugdige een voorziening op het gebied van jeugdhulp nodig heeft.

De machtiging kan alleen worden verleend bij een jeugdige die nog geen 18 jaar is als:

- De minderjarige onder toezicht is gesteld;
- de voogdij berust bij een gecertificeerde instelling;
- of de wettelijk vertegenwoordiger met opneming en verblijf instemt.

Bij het indienen van een verzoek tot voorwaardelijke machtiging moet er een hulpverleningsplan worden overlegd bij de kinderrechter. Dat plan bevat een omschrijving van de voorwaarden en het toezicht daarop, en een omschrijving van de jeugdhulp die zal worden ingezet. Het plan wordt opgesteld door de jeugdhulpaanbieder die deze jeugdhulp zal bieden, samen met de jeugdhulpaanbieder die bereid is de jongere op te nemen in de gesloten accommodatie als de jongere de voorwaarden niet naleeft. Het plan vermeldt welke medewerker van de jeugdhulpaanbieder bevoegd is tot het nemen van het besluit dat de jongere opgenomen wordt wanneer hij zich niet houdt aan de vooraf overeengekomen voorwaarden.

Voorwaarde voor de voorlopige machtiging is ook dat de jongere de jeugdhulp aanvaardt.

Wanneer de wens er is om de een voorwaardelijke machtiging te verlengen, dan kan dat onder dezelfde voorwaarden als waarvoor de eerste voorwaardelijke machtiging is aangevraagd.

Duur van de beschikking van de verschillende soorten machtigingen

De beschikking van de kinderrechter voor een machtiging moet worden uitgevoerd zodra de benodigde hulp beschikbaar is ('onder voorraad uitvoerbaar').

Daarnaast kennen de verschillende machtigingen een geldigheidsduur:

- een machtiging gesloten jeugdhulp is ten hoogste één jaar geldig,
- de eerste voorwaardelijke machtiging is ten hoogste zes maanden geldig, en
- verlengingen van voorwaardelijke machtigingen ten hoogste een jaar.

Een spoedmachtiging geldt tot het tijdstip waarop een beslissing op een verzoek om een machtiging is genomen, maar nooit langer dan vier weken.

Het komt soms voor dat de jeugdhulp waarvoor de machtiging is aangevraagd, (nog) niet beschikbaar is. Daarvoor geldt: als de machtiging na drie maanden nog niet ten uitvoer is gelegd, dan vervalt de machtiging. De machtiging of spoedmachtiging vervalt ook als de GI die de ondertoezichtstelling of voogdij uitvoert, bepaalt dat een voorziening niet langer nodig is (mits de jongere niet bij een pleegouder verblijft).

Een uitzondering hierop betreft een machtiging zonder verzoek van de gemeente/GI, waarbij de RvdK heeft verklaard dat jeugdhulp noodzakelijk is in verband met ernstige opgroei- of opvoedingsproblemen die de ontwikkeling van de jeugdige naar volwassenheid ernstig belemmeren **en** de opneming en het verblijf noodzakelijk zijn om te voorkomen dat de jeugdige zich aan deze jeugdhulp onttrekt of daaraan door anderen wordt onttrokken.

De tenuitvoerlegging van de machtiging kan tot slot door de jeugdhulpaanbieder worden geschorst. Hiervoor moet wel de instemming van een gekwalificeerde gedragswetenschapper aanwezig zijn.

Het is mogelijk om in hoger beroep te gaan bij het gerechtshof tegen de beschikking van de kinderrechter n.a.v. een verzoek om een machtiging, een spoedmachtiging of een voorwaardelijke machtiging te verlenen.

Vrijheidsbeperkende maatregelen binnen de gesloten jeugdhulp

Indien jeugdigen in een gesloten jeugdhulpinstelling verblijven kunnen er, voor zover het noodzakelijk is om de met de jeugdhulp beoogde doelen te bereiken of voor zover noodzakelijk is voor de veiligheid van de jeugdige of anderen, (tegen de wil van jeugdige) vrijheidsbeperkende maatregelen worden opgelegd, te weten:

- het verbod zich op te houden op locaties zoals die in het hulpverleningsplan aangegeven zijn, en wanneer nodig ook de tijdstippen waarop dat verbod geldt;
- een tijdelijke plaatsing in afzondering;
- een tijdelijke overplaatsing binnen de gesloten accommodatie, of naar een andere gesloten accommodatie, of
- het vastpakken en vasthouden van de jeugdige.

Er kunnen door de jeugdhulpaanbieder ook tegen de wil van de jeugdige of degene die het gezag over hem uitoefent:

- jeugdhulpverleningsprogramma's worden toegepast, voor zover noodzakelijk om de met de jeugdhulp beoogde doelen te bereiken, of
- geneeskundige behandelingsmethoden, waaronder het toedienen van medicijnen, worden toegepast, voor zover noodzakelijk ter afwending van gevaar voor de gezondheid of de veiligheid van de jeugdige of anderen en de met de jeugdhulp beoogde doelen te bereiken.

Voor zover het noodzakelijk is om de met de jeugdhulp beoogde doelen te bereiken, kunnen door de jeugdhulpaanbieder tegen de wil van de jeugdige of van degene die het gezag over hem uitoefent:

- beperkingen van het brief- en telefoonverkeer, of het gebruik van andere communicatiemiddelen plaatsvinden, of
- beperkingen van bezoek plaatsvinden of bepalen dat bezoek slechts onder toezicht kan plaatsvinden.

Ten aanzien van een met een machtiging, spoedmachtiging of voorwaardelijke opgenomen jeugdige kunnen, voor zover noodzakelijk om de met de jeugdhulp beoogde doelen te bereiken of voor zover noodzakelijk om te voorkomen dat de jeugdhulp aan andere jeugdigen wordt tegengewerkt, door de jeugdhulpaanbieder tegen de wil van de jeugdige of van degene die het gezag over hem uitoefent controlemaatregelen worden toegepast.

Deze maatregelen kunnen inhouden:

- een onderzoek aan lichaam en kleding;
- een onderzoek van urine, op aanwezigheid van gedragsbeïnvloedende middelen;

- een onderzoek van de kamer van de jeugdige op de aanwezigheid van voorwerpen die hij niet in zijn bezit mag hebben, of
- een onderzoek van poststukken afkomstig van of bestemd voor de jeugdigen op de aanwezigheid van voorwerpen, doch slechts in aanwezigheid van de jeugdige.

Voorwerpen die niet in het bezit van de jeugdige mogen zijn worden in beslag genomen en voor de jeugdige bewaard of met zijn toestemming vernietigd, dan wel aan een opsporingsambtenaar ter hand gesteld.

Als een jeugdhulpaanbieder in verband met de veiligheid van de jeugdige of anderen, of om te voorkomen dat de jeugdige zich onttrekt aan de tenuitvoerlegging van de machtiging bepaalt dat het vervoer van en naar een gesloten accommodatie plaatsvindt door een vervoerder, dan kunnen door de vervoerder, voor zover noodzakelijk tegen de wil van de jeugdige of degene die het gezag over hem uitoefent voor de duur van het vervoer de volgende maatregelen worden genomen:

- Vastpakken en vasthouden
- Onderzoek aan kleding
- Tijdelijke plaatsing in een afzonderlijke en af te sluiten ruimte in het vervoermiddel

De maatregelen, methoden en beperkingen zoals hierboven beschreven worden slechts toegepast, voor zover zij zijn opgenomen in het hulpverleningsplan.

Wet verplichte geestelijke gezondheidszorg

De Wet verplichte geestelijke gezondheidszorg (Wvggz) regelt de rechten van mensen die te maken hebben met verplichte zorg, vanwege een psychische aandoening.

Uitgangspunt

De wet is erop gericht om verplichte zorg zo veel mogelijk te voorkomen. Als verplichte zorg toch noodzakelijk is, wordt de minst ingrijpende vorm ingezet en de dwang zo snel mogelijk afgebouwd.

Doelgroep en voorwaarden

De Wvggz geldt voor mensen bij wie een psychische stoornis leidt tot gedrag, dat ernstig nadeel veroorzaakt voor henzelf of voor anderen.

Wanneer is er sprake van ernstig nadeel?

Er is sprake van ernstig nadeel wanneer:

- de cliënt zichzelf of anderen in levensgevaar brengt, ernstig lichamelijk letsel toebrengt, ernstige psychische, materiële, immateriële of financiële schade toebrengt, ernstig verwaarloost of ‘maatschappelijk ten onder gaat’, of als zijn eigen ontwikkeling ernstig verstoord is of hij andermans ontwikkeling ernstig verstoort.
- de veiligheid van de cliënt bedreigd wordt, al dan niet onder invloed van een ander.
- het gedrag van de cliënt zo hinderlijk is dat het agressie van anderen oproept.
- de algemene veiligheid van personen of goederen in gevaar is.

Criteria voor verlenen verplichte zorg

‘Ernstig nadeel’ is één van de criteria voor het verlenen van verplichte zorg. Verplichte zorg kan daarom alleen opgelegd worden als er sprake is van ernstig nadeel en de verplichte zorg:

- de enige manier is om het ernstige nadeel weg te nemen;
- proportioneel is (in verhouding staat tot het op te lossen ernstig nadeel);
- effectief is (resultaat oplevert).

De wet Wvgg stelt behandeling centraal, en maakt verplichte zorg in een ambulante setting (thuis of poliklinisch) mogelijk. Zorgaanbieders en zorgverantwoordelijken die verplichte zorg toepassen in de thuissituatie, moeten aan enkele aanvullende voorwaarden voldoen. De zorgaanbieder moet bijvoorbeeld vooraf goed nadenken of, en zo ja hoe de zorg veilig en verantwoord kan worden geleverd, en ervoor zorgen dat de cliënt en zijn familie altijd ergens met hulpvragen terecht kunnen.

Geldt de wet ook voor minderjarigen?

De Wvggz wordt vooral toegepast bij volwassenen, maar geldt in haar gehele vorm ook voor minderjarigen van 16 en 17 jaar. Minderjarigen van 16 en 17 jaar voor wie de wet van toepassing is, mogen daarom, net als volwassenen, een vertegenwoordiger machtigen.

Als de 16 of 17 jarige geen vertegenwoordiger gemachtigd heeft, en weigert hij zelf zorg, dan is een machtiging nodig om verplichte zorg in te zetten. Voor de Wvggz is dat een zorgmachtiging (een ZM), of een crisismaatregel (CM), zie hieronder voor meer informatie. Is er wél een vertegenwoordiger (aangewezen), dan is een machtiging nodig als de vertegenwoordiger niet instemt met verplichte zorg.

Tot 12 jaar kunnen jeugdigen dus geen vertegenwoordiger machtigen, maar beslissen de met gezag belaste ouder(s), of de voogd wanneer die het gezag heeft, over een eventuele behandeling. De Wvggz,

en de daarbij horende machtigingen (crisismaatregel/CM of zorgmachtiging/ZM) kan, zoals hierboven beschreven, in die gevallen dus enkel aan de orde zijn als de ouders of voogd de behandeling weigeren.

Jeugdigen tussen 12 en 16 jaar kunnen ook geen vertegenwoordiger machtigen, maar ze hebben zelf wel een belangrijke stem, mits hij/zij in staat is tot een redelijke waardering van zijn belangen. Een machtiging (CM of ZM) zal in die gevallen altijd nodig zijn als de minderjarige de behandeling weigert. Tot de leeftijd van 16 jaar is ook een machtiging nodig als de ouders of voogd niet instemmen met de behandeling (ongeacht wat de minderjarige zelf wil), dit is gelijk aan de regels voor kinderen jonger dan 12 jaar (zie hierboven).

Wanneer ouders of voogden niet willen of niet kunnen optreden als vertegenwoordiger, moet de zorgverantwoordelijke een verzoek voor een mentorschap indienen bij de rechter.

Er kunnen extra zorgvuldigheidseisen voor de toepassing van verplichte zorg bij jeugdigen gehanteerd worden. Zo dient de zorgverantwoordelijke zich bij het opstellen van het zorgplan rekenschap te geven van de gekozen verplichte zorg (zo nodig door het betrekken van een gespecialiseerde op het gebied van kinder- en jeugdpsychiatrie), en van de mogelijke nadelige gevolgen van de voorgestelde verplichte zorg op de lichamelijke en geestelijke ontwikkeling en deelname aan het maatschappelijk leven op de lange termijn.

Voor wie geldt de wet ook? (Samenloop met andere wetten)

Wanneer een minderjarige op basis van een machtiging gesloten jeugdhulp op grond van de Jeugdwet is opgenomen en er een zorgmachtiging op grond van de Wvggz wordt afgegeven, schorst deze de machtiging gesloten jeugdzorg.

Voor wie geldt de wet niet?

De Wvggz geldt niet voor mensen met een verstandelijke beperking of psychogeriatrische aandoening. Voor hen geldt de Wet zorg en dwang (Wzd).

Twee vormen van verplichte zorg

Binnen de Wvggz bestaan er twee vormen van verplichte zorg:

1. Ondergaan van medische behandeling

De cliënt kan verplicht worden om medische behandeling te ondergaan. Deze kan bestaan uit:

- Het toedienen van vocht, voeding en medicijnen.
- Medische controles of andere medische handelingen ter behandeling van zijn psychische stoornis.
- Een therapeutische behandeling.
- De behandeling van een lichamelijke aandoening die samenhangt met zijn psychische stoornis.

2. Beperking van vrijheid

De cliënt kan in zijn bewegingsvrijheid worden beperkt. Dit kan op een aantal manieren:

- Beperking in de bewegingsvrijheid om te gaan en staan waar hij wil binnen een gebouw, of door lichamelijke fixatie. Bijvoorbeeld: doordat de aanwezige hulpverleners de cliënt wel in de woonkamer maar niet in de keuken toelaten, of dat zij hem tijdelijk vastpakken en vasthouden.
- De cliënt kan in een speciaal ingerichte, afgesloten kamer worden geplaatst of in zijn kamer worden ingesloten.
- Er kan toezicht op de cliënt worden gehouden. Bijvoorbeeld: door middel van een camera.

- Onderzoek aan kleding of lichaam. De cliënt kan aan zijn lichaam worden onderzocht of aan de kleren die hij draagt. Hij mag niet in lichaamsholtes, zoals de mond, worden onderzocht.
- De woning of verblijfplaats van de cliënt kan worden onderzocht op de aanwezigheid van middelen die zijn gedrag beïnvloeden of gevaarlijke voorwerpen.
- Er kan worden gecontroleerd op de aanwezigheid van middelen die het gedrag beïnvloeden of andere gevaarlijke voorwerpen. Deze kunnen worden afgenomen. Bijvoorbeeld: alcohol of een mes.
- Beperking in de vrijheid om het leven in te richten. De cliënt moet iets verplicht bijwonen of juist laten. Bijvoorbeeld: telefoon, internet of bepaalde sociale media niet mogen gebruiken.
- Beperking van bezoek.
- Opname in een accommodatie. De cliënt kan verplicht opgenomen worden in een instelling voor geestelijke gezondheidszorg. Hij wordt dan naar een instelling gebracht. Het is mogelijk dat hij de instelling of de behandelafdeling dan niet meer zelfstandig mag verlaten.

Wat is het verschil tussen gedwongen zorg o.b.v. de Wvvgz en gesloten jeugdhulp?

Gedwongen zorg (via een crisismaatregel of zorgmachtiging) betekent voor een jeugdige iets anders dan gesloten jeugdhulp:

Een crisismaatregel of zorgmachtiging kan worden ingezet als sprake is van **psychiatrische problematiek** die tot dusdanige gevaarlijke situaties leidt dat gedwongen zorg de enige oplossing is.

Gesloten jeugdhulp is aan de orde als sprake is van **ernstige opgroei- of opvoed-problemen** die de minderjarige belemmert in de ontwikkeling naar volwassenheid. Een gesloten verblijf is dan noodzakelijk om te voorkomen dat de minderjarige zich onttrekt aan de noodzakelijke hulp. Hierbij kan ook sprake zijn van psychiatrische problematiek, maar daar zal dan minder de nadruk op liggen.

Procedures verplichte zorg

De wet Wvvgz kent twee procedures om te komen tot verplichte zorg:

1. Een zorgmachtiging (ZM) via de rechter

Deze procedure kent de volgende stappen:

a. Melden

Iedereen die zich ernstige zorgen maakt over iemand die noodzakelijke geestelijke gezondheidszorg weigert, of vanwege zijn doen of laten in het algemeen, kan dat melden. Waar melding gemaakt kan worden is afhankelijk van wie u bent.

Professionals: Melden bij de officier van justitie

De volgende professionals kunnen een zorgelijke situatie melden bij de officier van justitie (OvJ):

- Het college van burgemeester en wethouders
- Een geneesheer-directeur
- Een zorgverlener die beroepsmatig zorg verleent aan betrokkene
- Een zorgaanbieder van forensische zorg
- De politie

De OvJ kan vervolgens de rechter vragen een zorgmachtiging af te geven.

Familie en naasten: Melden bij de zorgaanbieder

Familie en naasten kunnen hun zorgen melden bij de zorgaanbieder waar de cliënt al zorg heeft (gehad). De zorgaanbieder kan vervolgens een melding doen bij de officier van justitie.

Iedereen: Melden bij de gemeente

Iedereen die zich zorgen maakt over iemand die misschien (verplichte) geestelijke gezondheidszorg nodig heeft, kan een melding doen bij de gemeente. Het gaat om de gemeente waar de cliënt op dat moment verblijft. Het melden kan ook anoniem. De gemeente is verplicht om een verkennend onderzoek te doen. Zij kan zich daarbij baseren op informatie van (ambulante) zorgverleners of de politie. De gemeente moet binnen 14 dagen beslissen of ze de officier van justitie zal verzoeken een zorgmachtiging aan te vragen bij de rechter.

Vindt de gemeente het niet noodzakelijk om een verzoek in te dienen bij de officier van justitie? Dan kunnen de volgende direct bij de cliënt betrokkenen dat alsnog afdwingen:

- de vertegenwoordiger van de cliënt
- de echtgenoot, de geregistreerd partner van de cliënt, of degene met wie een samenlevingscontract is gesloten
- een ouder van de cliënt
- een voor de continuïteit van zorg essentiële naaste van de cliënt

Bovenstaande personen kunnen in beroep gaan bij de rechter als de gemeente (uit naam van het college van burgemeester en wethouders, zie hierboven) niet binnen 14 dagen na hun melding het verzoekschrift indient bij de officier van justitie.

b. Voorbereiding van de aanvraag

De officier van justitie beslist of hij een aanvraagprocedure voor een zorgmachtiging start. Daarvoor bereidt hij de aanvraag samen met de geneesheer-directeur voor.

Wat doet de officier van justitie?

- Hij wijst een geneesheer-directeur aan.
- Hij geeft de geneesheer-directeur informatie over de cliënt, bijvoorbeeld een zelfbindingsverklaring, eerdere machtigingen, politiegegevens en justitiële gegevens.
- Hij geeft de persoonsgegevens van de patiënt aan de rechter, zodat die een advocaat kan toevoegen.

Wat doet de geneesheer-directeur?

- Hij informeert de cliënt over de procedure (schriftelijk).
- Hij verwijst de cliënt voor advies en bijstand naar de patiëntenvertrouwenspersoon (**pvp**) en stelt de **pvp** op de hoogte als de cliënt dat wil.
- Hij informeert de cliënt dat hij (met hulp van een naaste) een zelfbindingsverklaring en een eigen plan van aanpak kan opstellen waarmee verplichte zorg mogelijk kan worden voorkomen.
- Hij wijst een onafhankelijk psychiater aan die een medische verklaring opstelt. Dit is een psychiater die minimaal een jaar geen zorg heeft gegeven aan de cliënt.
- Hij geeft die psychiater eventuele relevante gegevens, zoals een zelfbindingsverklaring en politie- en justitiële gegevens.
- Hij wijst een zorgverantwoordelijke aan, die samen met de cliënt (en de vertegenwoordiger) een zorgplan opstelt.
- Hij beslist (in overleg met de officier van justitie) of de cliënt een eigen plan van aanpak mag opstellen om een zorgmachtiging te voorkomen.
- Hij stuurt het volledige dossier naar de officier van justitie.

c. Verzoek aan de rechter

De officier van justitie besluit op basis van het dossier of hij een verzoekschrift voor een zorgmachtiging indient bij de rechter. Hij moet dit zo snel mogelijk doen, maar in ieder geval binnen vier weken na de start van de procedure. Die termijn wordt zes weken als de cliënt een eigen plan van aanpak maakt.

Wat staat er in het verzoekschrift?

- Welke vormen van verplichte zorg volgens de geneesheer-directeur en de officier van justitie nodig zijn.
- Bij een verplichte opname: welke accommodatie (zorgaanbieder) de cliënt opneemt.
- Een onderbouwing waarom een zorgmachtiging nodig is, waarom er geen minder ingrijpende maatregelen zijn en waarom het ernstig nadeel alleen met verplichte zorg afgewend kan worden.
- Het dossier van de geneesheer-directeur: het zorgplan, eventueel plan van aanpak en een zorgkaart.

Wat als de officier van justitie besluit om géén verzoek in te dienen?

Dan kan de aanvrager of de melder binnen 14 dagen schriftelijk en gemotiveerd aan de officier van justitie vragen het verzoek alsnog in te dienen bij de rechter. Als uit de medische verklaring blijkt dat verplichte zorg noodzakelijk is en de aanvraag voldoende gemotiveerd is, moet de officier van justitie het verzoek alsnog indienen.

d. Beslissing door de rechter

De rechter bepaalt binnen drie weken of hij een zorgmachtiging verleent. Daarvoor moet aan deze eisen zijn voldaan:

- Uit de medische verklaring blijkt dat de cliënt een psychische stoornis heeft.
- De psychische stoornis veroorzaakt gedrag dat leidt tot ernstig nadeel voor de cliënt zelf, voor andere personen en/of voor goederen.
- Het ernstig nadeel kan alleen met verplichte zorg worden weggenomen of verminderd. Vrijwillige zorg is niet (meer) mogelijk.
- De verplichte zorg is doelmatig en zo min mogelijk ingrijpend. De veiligheid van de cliënt en van de zorgverleners is zo veel mogelijk geborgd.

De rechter moet de cliënt, de vertegenwoordiger en de advocaat horen (als zij dat willen). Hij kan ook anderen horen en getuigen en deskundigen oproepen. Heeft de cliënt zijn eigen wensen opgeschreven in een zorgkaart of zelfbindingsverklaring? Dan moet de rechter daar rekening mee houden.

Wat staat er in de zorgmachtiging?

In de zorgmachtiging legt de rechter vast welke vormen van verplichte zorg toegepast kunnen worden. Hij kan afwijken van het zorgplan dat de zorgverantwoordelijke heeft opgesteld. De rechter kan ook besluiten dat een heel nieuw zorgplan nodig is. Zo nodig bepaalt de rechter dat de cliënt tijdelijk of blijvend in een forensisch psychiatrisch centrum wordt opgenomen.

De cliënt kan niet in hoger beroep gaan tegen een zorgmachtiging.

Geldigheidsduur zorgmachtiging

De eerste zorgmachtiging duurt maximaal zes maanden. Daarna kan de officier van justitie weer een zorgmachtiging vragen. De rechter kan dan aansluitend een zorgmachtiging afgeven voor maximaal een jaar. Dit kan ieder jaar opnieuw, mits aan alle voorwaarden voor een zorgmachtiging is voldaan.

Na vijf aaneengesloten jaren verplichte zorg kan de rechter besluiten de zorgmachtiging steeds te verlengen met maximaal twee jaar.

Wijzigen, tijdelijk of definitief stoppen zorgmachtiging

- Als meer of andere vormen van verplichte zorg noodzakelijk zijn, moet de rechter de zorgmachtiging eerst **wijzigen**. De geneesheer-directeur vraagt aan de officier van justitie hiervoor een verzoek in te dienen bij de rechter.
- De verplichte zorg kan ook **onderbroken** worden. Dit wil zeggen dat de verplichte zorg tijdelijk stopt. De cliënt kan hier op ieder moment om vragen. Ook de vertegenwoordiger, de advocaat en de zorgverantwoordelijke kunnen dit verzoeken. De aanvraag voor onderbreking moet schriftelijk en gemotiveerd gebeuren. De geneesheer-directeur beslist op zo'n verzoek. Hij kan voorwaarden stellen.
- De cliënt kan op ieder moment vragen de verplichte zorg helemaal te **stoppen**. Hij kan hiervoor een schriftelijk, gemotiveerd verzoek indienen bij de geneesheer-directeur. Ook de vertegenwoordiger, de advocaat en de zorgverantwoordelijke kunnen zo'n verzoek indienen.

Voorwaarde voor het beëindigen van alle vormen van verplichte zorg is:

- het doel is bereikt,
- of er is geen sprake meer van ernstig nadeel dat voortkomt uit een psychische stoornis (denk bijvoorbeeld aan een drugspychose, die vrij snel weer kan afnemen).

De geneesheer-directeur kan de verplichte zorg voorwaardelijk of onvoorwaardelijk beëindigen. Eventuele voorwaarden moeten gericht zijn op het wegnemen of voorkomen van ernstig nadeel. De cliënt moet hier dan natuurlijk wel mee akkoord gaan.

2. Een crisismaatregel (CM) van de burgemeester

De crisismaatregel in de Wvvgz is een beslissing van de burgemeester. Hiermee kan verplichte zorg toegepast worden in een crisissituatie waarin snel ingegrepen moet worden vanwege onmiddellijk dreigend ernstig nadeel. Het gaat om de burgemeester van de gemeente waar de cliënt op dat moment verblijft. De burgemeester kan een wethouder de bevoegdheid geven om een crisismaatregel te verlenen.

De burgemeester baseert zich voor een crisismaatregel op een medische verklaring van een psychiater. Verder zal hij de cliënt zo mogelijk (laten) horen. Bij minderjarigen dienen zowel de minderjarige als de vertegenwoordiger te worden gehoord. Als het niet lukt om de cliënt te spreken, of de cliënt stelt daar geen prijs op, vermeldt de burgemeester in de crisismaatregel waarom dat niet is gebeurd.

De burgemeester kan alle verplichte vormen van zorg opleggen die de Wvvgz kent, zoals: gedwongen behandeling of medicatie, het beperken van bewegingsvrijheid, insluiting, toezicht en opname. Onder de paragraaf 'Zorgmachtiging' hierboven staan de verplichte vormen van zorg uitgebreid uitgelegd.

Een crisismaatregel wordt vaak aangevraagd als reactie op ernstig overlastgevend gedrag van de cliënt voor zichzelf en/of anderen. **Maar:** de cliënt mag alleen naar een politiecel worden gebracht als hij wordt verdacht van een strafbaar feit.

Alle verplichte zorg moet voldoen aan de criteria uit de wet (zie ook onder paragraaf 'Zorgmachtiging').

Geldigheidsduur crisismaatregel

Een crisismaatregel is maximaal drie dagen geldig.

Machtiging tot voortzetting van de crisismaatregel

Wanneer de burgemeester een crisismaatregel aanvraagt bij de rechter, krijgt de officier van justitie (OvJ) een kopie van de burgemeester. Wanneer de OvJ hier aanleiding toe ziet, op basis van de aan hem verstrekte informatie, kan hij binnen een werkdag na ontvangst van de kopie van de crisismaatregel aan de rechter vragen de geldigheidsduur te verlengen. Dit doet de officier van justitie met een verzoek tot machtiging tot voortzetting van de crisismaatregel.

De rechter moet hiervoor beoordelen of:

- er sprake is van een onmiddellijk dreigend ernstig nadeel door een vermoedelijke psychische stoornis;
- het ernstig nadeel door de voortzetting van de crisismaatregel kan worden weggenomen.

De rechter heeft hiervoor dezelfde stukken als de burgemeester. De cliënt heeft het recht om gehoord te worden door de rechter, maar mag dit ook weigeren. Ook de vertegenwoordiger en de advocaat van de cliënt moeten gehoord worden als zij dat willen. De rechter kan ook andere mensen horen zoals de zorgverantwoordelijke, of de opsteller van de medische verklaring.

De rechter beslist binnen drie dagen na de dag waarop het verzoek op de griffie binnenkomt.

Geldigheidsduur machtiging tot voortzetting crisismaatregel

Een machtiging tot voortzetting crisismaatregel is drie weken geldig, daarna stopt de maatregel.

Aanvragen zorgmachtiging als vervolg op de (machtiging tot voortzetting) crisismaatregel

Als de OvJ voor het einde van de crisismaatregel een verzoek bij de rechter heeft ingediend voor een zorgmachtiging, die aansluit op de machtiging tot voortzetting van de crisismaatregel, dan loopt deze laatste machtiging door, totdat de rechter beslist heeft op het nieuwe verzoek voor een zorgmachtiging. De geldigheidsduur van de machtiging voortzetting van de crisismaatregel vervalt in dat geval indien nodig.

De rechter moet binnen drie weken nadat het verzoek is ingediend voor een zorgmachtiging, beslissen of hij deze afgeeft.

De crisismaatregel vervalt ook wanneer de rechter het verzoek om de zorgmachtiging afwijst of wanneer de geneesheer-directeur alle vormen van verplichte zorg onvoorwaardelijk beëindigt.

De cliënt of vertegenwoordiger kan niet in hoger beroep tegen een machtiging tot voortzetting van een crisismaatregel.

Tijdelijk verplichte zorg voorafgaand aan een crisismaatregel

Voorafgaand aan de crisismaatregel is ook tijdelijk verplichte zorg mogelijk, bijvoorbeeld door ambulancepersoneel, politie of zorgverleners. Het gaat dan om de uren tussen de crisismelding bij de gemeente en de beslissing van de burgemeester. De hulpverlener moet de toepassing hiervan melden aan de burgemeester en de zorgaanbieder. Dit mag maximaal 18 uren duren, waarvan maximaal 12 uren nadat een psychiater de persoon heeft onderzocht.

Wet Zorg en Dwang (Wzd)

De wet Zorg en Dwang regelt de rechten bij **onvrijwillige zorg** of **onvrijwillige opname** van personen met een verstandelijke beperking en personen met een psychogeriatrische aandoening (zoals dementie).

Uitgangspunt

Het uitgangspunt van de wet Zorg en Dwang is dat onvrijwillige zorg niet wordt toegepast, tenzij het niet anders kan om ernstig nadeel te voorkomen.

Wanneer is er sprake van ernstig nadeel?

Er is sprake van ernstig nadeel indien:

- ✓ De cliënt zichzelf of anderen in levensgevaar brengt, ernstig lichamelijk letsel toebrengt, ernstige psychische, materiële, immateriële of financiële schade toebrengt, ernstig verwaarloost of “zich niet meer kan redden in de maatschappij” of hij andermans ontwikkeling ernstig verstoort
- ✓ De veiligheid van de cliënt bedreigd wordt, al dan niet onder invloed van een ander
- ✓ Het gedrag van de cliënt zo hinderlijk is dat het agressie van anderen oproept en de algemene veiligheid van personen of goederen in gevaar is

Doelgroep en voorwaarden

De wet Zorg en Dwang richt zich op personen met een verstandelijke beperking en personen met een psychogeriatrische aandoening (zoals ouderen met dementie) en is van toepassing:

1. als een ter zake deskundige arts (zoals een arts voor verstandelijk beperkten of een specialist ouderengeneeskunde) heeft vastgesteld dat zij vanwege hun verstandelijke beperking of psychogeriatrische aandoening zorg nodig hebben;
2. **of** als zij vanuit het Centrum voor Indicatiestelling Zorg (CiZ) een indicatie hebben ontvangen voor zorg vanuit de Wet Langdurige Zorg (WLZ) omdat zij een verstandelijke beperking of psychogeriatrische aandoening hebben.

De wet kan overal gelden waar cliënten met onvrijwillige zorg te maken kunnen krijgen:

- In zorgaccommodaties waarin mensen met een verstandelijke beperking of mensen met een psychogeriatrische aandoening zorg krijgen, wonen of tijdelijk verblijven.
- Bij mensen thuis, in aanleunwoningen of kleine wooninitiatieven waar zij ambulante zorg ontvangen.

Voor wie geldt de wet ook (samenloop met andere wetten)?

Ook een cliënt die onder de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO) valt kan onder de reikwijdte van de Wet Zorg en Dwang komen te vallen, als er sprake is van hulpverlening aan een persoon met een verstandelijke beperking of een psychogeriatrische aandoening **en** er onvrijwillige zorg wordt verricht. Datzelfde geldt ook voor cliënten op basis van de Zorgverzekeringswet (Zvw) zorg of ondersteuning ontvangen.

Ook in het kader van jeugdhulp kunnen maatregelen worden toegepast, die door de client soms worden ervaren alsof zij geen keuzemogelijkheid hebben (gevoel van dwang), maar waar het eigenlijk gaat om maatregelen waar de cliënt nog wel een keuzemogelijkheid heeft (drang). Hierbij kan gedacht worden aan de jeugdhulpaanbieders die gezinscoaching, begeleiding of opvoedondersteuning verlenen aan

gezinnen met licht verstandelijk beperkte kinderen.

Dergelijke zorgaanbieders hoeven, omdat ze zorgverlening bieden waarin geen sprake is van dwang, niet te voldoen aan de verplichtingen uit de Wzd. Zo hoeven zij dus bijvoorbeeld geen zorgverantwoordelijke aan te wijzen of een zorgplan op te stellen op grond van de Wzd.

Wanneer WEL echt sprake is van dwang bij een persoon met een verstandelijke beperking, is dit onvrijwillige zorg zoals omschreven in de Wzd.

Voor wie geldt de wet niet?

De wet geldt niet voor cliënten met een verstandelijke beperking of psychogeriatrische aandoening die verblijven in een justitiële jeugdinrichting, penitentiaire inrichting (gevangenis of huis van bewaring) of tbs-inrichting.

Wanneer primair sprake is van een aandoening waarvoor de Wvvgz van toepassing is en het gedrag en het ernstig nadeel wordt veroorzaakt als gevolg van deze aandoening, is de Wvvgz van toepassing.

Onvrijwillige zorg

Wat is onvrijwillige zorg?

Onvrijwillige zorg is zorg waartegen de cliënt zich verzet en kan bestaan uit:

- Toedienen vocht, voeding en medicatie, medische controles/handelingen vanwege de (behandeling van de) verstandelijke beperking of psychogeriatrische aandoening.
- Beperking van de bewegingsvrijheid.
- Insluiting.
- Toezicht (inclusief domotica/zorg op afstand).
- Onderzoek aan kleding of lichaam.
- Onderzoek van de woon- of verblijfsruimte op middelen die het gedrag beïnvloeden en op gevaarlijke voorwerpen.
- Controle op middelen die gedrag beïnvloeden.
- Beperking van vrijheid om eigen leven in te richten, waardoor de cliënt iets moet doen of laten (inclusief gebruik communicatiemiddelen).
- Beperking op het ontvangen van bezoek.

Wel/geen verzet tegen handelingen/maatregelen

Als een cliënt (of de wettelijke vertegenwoordiger) zich niet verzet tegen bovenstaande handelingen/maatregelen dan kunnen deze gewoon als zorg in het zorgplan worden opgenomen. Hierbij gelden de gangbare spelregels rondom toestemming/ondertekening voor 12-, 12-16 jaar en 16 jaar en ouder. Als een cliënt (of diens wettelijk vertegenwoordiger) zich wel verzet tegen deze maatregelen dan mogen deze handelingen/maatregelen alleen worden uitgevoerd om ernstig nadeel te voorkomen. Hierbij moet een stappenplan worden doorlopen.

Bij drie handelingen/maatregelen, is het doorlopen van een stappenplan verplicht, ook als de cliënt (of een wettelijk vertegenwoordiger) zich niet verzet. Dit zijn:

- Toedienen van medicatie die het gedrag of de bewegingsvrijheid beïnvloedt en niet volgens professionele richtlijnen wordt voorgeschreven (en de medicatie dus wordt voorgeschreven om een cliënt rustig te houden).
- Beperking van de bewegingsvrijheid.
- Insluiting.

Voordat gekozen wordt om onvrijwillige zorg in te zetten moet eerst onderzocht worden of er alternatieven mogelijk zijn. Hierbij moet de zorgverantwoordelijke minimaal met één andere deskundige de volgende vragen bespreken:

- Hoe groot is het risico op ernstig nadeel?
- Wat zijn de oorzaken van het gedrag?
- Heeft de omgeving invloed op het ontstaan van ernstig nadeel?
- Zijn er alternatieven die voor de cliënt vallen onder vrijwillige zorg?
- Als de cliënt thuis woont: is de thuissituatie geschikt voor toepassing van de alternatieven?

Het stappenplan inzetten onvrijwillige zorg

1. Heroverwegen van het zorgplan/opname van onvrijwillige zorg in het zorgplan

Bespreekpunten:

- Staat onvrijwillige zorg in verhouding tot het (verwachte) ernstige nadeel (proportionaliteit)?
- Wat is de impact van onvrijwillige zorg op de cliënt en zijn participatie?
- Als de cliënt thuis woont is de thuissituatie dan geschikt voor onvrijwillige zorg?

Betrokken personen: zorgverantwoordelijke, deskundige van een andere discipline, arts, wzd-functionaris

Maximale periode van onvrijwillige zorg: 3 maanden

2. Verlenging van de periode van onvrijwillige zorg

Betrokken personen: zorgverantwoordelijke, deskundige van een andere discipline, deskundige die niet bij de zorg betrokken is, arts, wzd-functionaris

Maximale periode van onvrijwillige zorg: 3 maanden

3. Tweede verlenging van de periode van onvrijwillige zorg

In afwachting van een advies van een externe deskundige kan de termijn 1x verlengd worden

Betrokken personen: zorgverantwoordelijke

Maximale periode van onvrijwillige zorg: 3 maanden

4. Derde verlenging van de periode van onvrijwillige zorg

Betrokken personen: zorgverantwoordelijke, deskundige van een andere discipline, deskundige die niet bij de zorg betrokken is, arts, externe deskundige, wzd-functionaris

Maximale periode van onvrijwillige zorg: 6 maanden

5. Vierde en iedere volgende verlenging van de periode van onvrijwillige zorg

Betrokken personen: zorgverantwoordelijke, deskundige van een andere discipline, deskundige die niet bij de zorg betrokken is, arts, wzd-functionaris

Maximale periode van onvrijwillige zorg: 6 maanden

De arts wordt bij de besluitvorming betrokken als de zorgverantwoordelijk zelf geen arts is en onvrijwillige zorg wordt verleend uit de categorieën medische handelingen en overige therapeutische maatregelen, beperking van de bewegingsvrijheid of insluiten.

Beoordeling en toezicht

Voor de eerste toepassing van onvrijwillige zorg informeert de zorgverantwoordelijke de cliënt en de wzd-functionaris. De wzd-functionaris beoordeelt bij de opname van onvrijwillige zorg in het zorgplan of:

- onvrijwillige zorg zo veel mogelijk voorkomen is.
- het zorgplan geschikt is om ernstig nadeel zo veel mogelijk te voorkomen.

De wzd-functionaris houdt toezicht op het uitvoeren van onvrijwillige zorg.

(On)vrijwillige opname

De wet Zorg en Dwang regelt ook de opname van mensen met een psychogeriatrische instelling of een verstandelijke beperking in een (geregistreerde) zorginstelling als zij daar niet mee instemmen.

Als de cliënt zich verzet tegen een opname beslist de rechter over de opname.

De Wet zorg en dwang (Wzd) onderscheidt:

- een vrijwillige opname
- een opname op basis van een **besluit tot opname en verblijf** van het CIZ
- een onvrijwillige opname op grond van een **rechterlijke machtiging (RM)**
- een onvrijwillige spoedopname op grond van een **inbewaringstelling (IBS)**
- een **voorwaardelijke machtiging (VWM)**

Vrijwillige opname

Van een vrijwillige opname is sprake als een cliënt weloverwogen besluit om te verhuizen naar een locatie waar zorg in combinatie met verblijf wordt geboden.

Wanneer een opname en verblijf van het CIZ?

Een besluit tot opname en verblijf is bedoeld voor cliënten die zelf geen weloverwogen beslissing kunnen nemen over een opname, maar zich er ook niet tegen verzetten. Het CIZ geeft dit besluit af. Cliënten met een besluit tot opname en verblijf kunnen alleen worden opgenomen in een geregistreerde accommodatie. Een besluit tot opname en verblijf is maximaal vijf jaar geldig. Als voortzetting van de opname nodig is, kan het CIZ een nieuw besluit tot opname en verblijf nemen.

Wanneer een onvrijwillige opname op grond van een rechterlijke machtiging?

Het CIZ kan de rechter verzoeken een rechterlijke machtiging (RM) te verlenen om iemand op te nemen. Een rechterlijke machtiging kan worden verleend voor een cliënt:

- die nog thuis woont.
- al opgenomen is met een RM.
- al opgenomen is met een inbewaringstelling (IBS).
- al opgenomen is met een besluit tot opname en verblijf door het CIZ.
- al vrijwillig is opgenomen en zich inmiddels verzet.

De wet regelt welke personen een aanvraag voor een rechterlijke machtiging kunnen doen bij het [CIZ](#). Zie hiervoor het schema onderaan het document voor de mogelijkheden voor een onvrijwillige opname.

Het CIZ toetst de aanvraag en dient een verzoek in bij de rechter als er grond is om aan te nemen dat de opname en verblijf of de voortzetting van verblijf onvrijwillig is, er sprake is van ernstig nadeel door het gedrag van de cliënt en dat opname en verblijf noodzakelijk en geschikt is om het ernstig nadeel tegen te gaan. Het CIZ dient bij het verzoek een medische verklaring van een onafhankelijke ter zake deskundige arts aan te leveren.

Geldigheidsduur RM: 6 weken

Verlenging: na afloop van de RM kan het CIZ weer een rechterlijke machtiging vragen. De geldigheidsduur van deze tweede machtiging is:

- voor mensen met een verstandelijke beperking 2 jaar
- voor mensen met een psychogeriatrische beperking 5 jaar

Vanaf de derde machtiging kan de duur worden vastgesteld op maximaal 5 jaar.
Het staat de rechter vrij deze termijnen in te korten.

Onvrijwillige spoedopname op grond van een inbewaringstelling (IBS)

Een inbewaringstelling op grond van de Wet zorg en dwang is een verplichte opname in een spoedsituatie. Er is dan geen tijd om de procedure van een rechterlijke machtiging af te wachten. Dit is het geval wanneer:

- iemand zich verzet tegen een opname.
- ernstig nadeel onmiddellijk dreigend is.
- het ernstige vermoeden bestaat dat ernstig nadeel wordt veroorzaakt door het gedrag van cliënt als gevolg van zijn verstandelijke beperking, psychogeriatrische aandoening of een daarmee gepaard gaande psychische stoornis heeft dan wel een combinatie hiervan.
- opname de enige overblijvende maatregel is om ernstig nadeel te voorkomen of te stoppen

De burgemeester (of wethouder) van de gemeente waar de cliënt zich bevindt is bevoegd een beschikking tot inbewaringstelling af te geven. Hiervoor is een verklaring van een ter zake deskundige arts nodig. Wanneer iemand al opgenomen is dan mag dit geen arts zijn van de zorginstelling. Deze arts overlegt met de huisarts of de arts van de zorginstelling en onderzoekt de cliënt wanneer dit mogelijk is. De burgemeester informeert het CIZ en de IGJ over de IBS.

Geldigheidsduur IBS: 3 dagen en moet binnen 24 uur in gang worden gezet. De zorgaanbieder is verplicht de betrokken cliënt binnen 24 uur na afgifte van de IBS op te nemen.

Verlenging: door de rechter, wanneer het CIZ uiterlijk op de eerste werkdag na ontvangst van de stukken een verzoek tot verlenging indien. De voorwaarden zijn gelijk aan die van de eerste IBS. De machtiging voor een verlenging van een IBS heeft een duur van 6 weken. Daarna stopt de maatregel tenzij het CIZ voor het einde ervan een verzoek bij de rechter indient voor een rechterlijke machtiging voor opname en verblijf.

Een cliënt die is opgenomen met een RM of IBS krijgt alleen de zorg waar hij mee heeft ingestemd. Dit wordt vastgelegd in een zorgplan. In afwachting van het zorgplan kan alleen in noodsituaties onvrijwillige zorg worden toegepast op grond van een schriftelijke beslissing van de zorgverantwoordelijke waarin is vastgelegd dat:

- het gedrag van de cliënt leidt tot ernstig nadeel
- de onvrijwillige zorg noodzakelijk is om dat nadeel te voorkomen of te stoppen
- de onvrijwillige zorg evenredig is met het beoogde doel
- er geen minder ingrijpende middelen mogelijk zijn
- op verantwoorde wijze is voorzien in toezicht tijdens de toepassing.

Deze onvrijwillige zorg mag maximaal twee weken duren.

Voorwaardelijke machtiging voor jongvolwassenen binnen de Wzd

Een voorwaardelijke machtiging (VWM) kan aangevraagd worden voor jongvolwassenen van 18 tot 23 jaar. De VWM is bedoeld om ernstig nadeel te voorkomen of te stoppen zonder een gedwongen opname. De VWM volgt na de jeugdhulp die op grond van de Jeugdwet is verleend.

De aanvraag bij het CIZ moet bij voorkeur drie maanden voor de 18-de verjaardag worden aangevraagd. Er zijn verschillende partijen die een VWM kunnen aanvragen zoals de cliënt zelf, een zorgaanbieder, ouders, wettelijk vertegenwoordigers. Het CIZ kan de rechter vragen een VWM te verlenen. Het CIZ

moet hiervoor binnen drie weken na een aanvraag, een verzoek bij de rechter indienen. Hierbij vermeldt het CIZ de gewenste duur van de VWM. Bij het verzoekschrift moet een zorgplan worden overleg, waarin de voorwaarden staan waaraan de cliënt moet voldoen om de opname te voorkomen. Hierbij kan o.a gedacht worden aan geen drugs gebruiken, of zich open stellen voor ambulante begeleiding.

Duur VWM: 1 jaar

Verlenging: op verzoek van het CIZ kan de rechter de VWM steeds verlengen met 1 jaar. De VWM eindigt in ieder geval op de dag dat de cliënt 23 jaar wordt.

Het kan zijn dat de cliënt zich wel aan de gestelde voorwaarden houdt, maar het gevaar (ernstig nadeel) toeneemt, Hierdoor kan hij niet meer buiten een instelling wonen. Of de cliënt houdt zich niet meer aan de afspraken die in de VWM staan. De zorgverantwoordelijke kan dan besluiten om de cliënt alsnog op te nemen. Vanaf dat moment wordt de voorwaardelijke machtiging automatisch een rechterlijke machtiging.

Als de cliënt het niet eens is met de opname kan hij een aanvraag bij het CIZ indienen om de rechter te laten toetsen of hij al dan niet terecht is opgenomen.

Wie mag een aanvraag indienen bij het CIZ?

	Besluit tot opname en verblijf (artikel 21)	RM en verlenging RM	VWM en verlenging VWM	Beslissing rechter na opname VWM
Cliënt			X	X
Wettelijk vertegenwoordiger	X	X	X	X
Echtgenoot, de geregistreerd partner of andere levensgezel	X	X	X	X
Ouders, kinderen, grootouders, kleinkinderen, broers en zussen van de cliënt*	X	X	X	X
Ouders en kinderen van de partner van de cliënt, partners van de kinderen van de cliënt, grootouders, kleinkinderen en broers en zussen van de partner van de cliënt*	X	X	X	X
Zorgaanbieder die de cliënt feitelijke zorg verleent	X**	X	X	X
Wzd-functionaris	X***	X	X	X

* Alleen meerderjarige familieleden kunnen een aanvraag doen.

** Alleen als de cliënt al opgenomen is.

*** Alleen als de cliënt al opgenomen is of als er voor de cliënt al een zorgplan is vastgesteld waarin onvrijwillige zorg is opgenomen.